

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, МЕНЕДЖМЕНТУ,
ДОПОМІЖНОГО ПЕРСОНАЛУ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Запоріжжя, 2024 рік

Програма навчально-організаційного супроводу учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу закладів вищої освіти розроблена на основі основних міжнародних (Всесвітня Декларація прав людини (1948 р.), Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція з подолання дискримінації в освіті (1960 р.), Декларація про права розумово відсталих осіб (1971 р.), Декларація про права інвалідів (1975 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» та Рамкова основа для задоволення базових потреб у навчанні (1990 р.), Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.), Саламанська декларація та Програма дій (1994 р.), Дакарська Декларація (2000 р.), Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006 р.) та Факультативний протокол до неї, Інчхонська декларація «Освіта-2030» (2015 р.), Римське міністерське комюніке (2020 р.) та національних (Конституція України (1996), Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційний план заходів з її реалізації на 2024-2026 роки (2024), Постанова «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти» (2019), Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2023), «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації» (2022), «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (2021) правових документів, які визначають організаційні засади інклюзивного навчання в українських закладах вищої освіти та з урахуванням змісту нормативних документів, що регулюють правовий статус людей з інвалідністю: Закони України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000), «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2006), «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю» (1991), та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах: «Про соціальні послуги» (2019) та Державних стандартів надання соціальних послуг.

Укладачі: Марина Нестеренко, Ольга Гуренко, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Ганна Мицик, Сергій Ковачов, Яна Сичікова.

Програма обговорена та затверджена на засіданні вченої ради Бердянського державного педагогічного університету (протокол №21 від 26.06.2024 р.)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Модуль 1. Навчально-організаційний супровід: розбудова інклюзивної культури закладу вищої освіти.....	9
Модуль 2. Навчально-організаційний супровід: розбудова інклюзивної політики закладу вищої освіти.....	11
Модуль 3. Навчально-організаційний супровід: впровадження інклюзивних практик в закладі вищої освіти.....	13
5. Рекомендовані ресурси.....	15

ВСТУП

На тлі численних викликів та соціальних перетворень в Україні, питання, пов'язані із забезпеченням інклюзивної вищої освіти, стають надзвичайно актуальними. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти (далі – ЗВО), які, діючи відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 636 від 10.07.2019 р. «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти», сприяють розбудові інклюзивного освітнього середовища. Забезпечуючи тим самим доступність та якість освітніх послуг для всіх, незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, а також від інших обставин, враховуючи особливі освітні потреби кожного учасника освітнього процесу.

Першочергове завдання, яке постає перед ЗВО, відповідно до чинної нормативно-правової документації, є забезпечення *навчально-організаційного супроводу* інклюзивного освітнього середовища університету. Це передбачає комплекс заходів, що забезпечують адаптацію освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб усіх його учасників, створення сприятливих умов для їхнього навчання та розвитку. До складу групи, яка забезпечує такий вид супроводу, можуть залучатися науково-педагогічні працівники ЗВО, представники його адміністрації, органи місцевого самоврядування та інші фахівці за потреби.

Водночас системність процесу розбудови інклюзивного освітнього середовища має виходити з позиції людиноцентризму, згідно з яким усі учасники освітнього процесу, менеджмент та допоміжний персонал мають діяти разом, щоб плекати інклюзивну культуру, політики та практики для досягнення справжньої інклюзії, рівності та різноманітності в ЗВО. Відповідно до цієї позиції, в запропонованій Програмі навчально-організаційного супроводу (далі – Програмі) передбачений зміст не тільки для здобувачів вищої освіти, а й для менеджменту, академічного та допоміжного персоналу ЗВО.

Крім того, порівняльний аналіз української та закордонної нормативно-правової бази¹, а також останніх тенденцій у дослідженні проблеми інклюзії у вищій освіті², дозволяє концептуалізувати інклюзію як процес, пов'язаний з участю всіх осіб у створенні комфортного, безпечного, безбар'єрного, дружнього інклюзивного освітнього середовища, в якому враховуються потреби всіх учасників освітнього процесу, у тому числі вразливих категорій населення. Основними потребами усіх учасників освітнього процесу є повага до різноманітності, залученість до спільноти, рівність, доступність, підтримку, індивідуальний

1 Попова Анастасія. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. – 176 с.

2 База даних наукових доробків вітчизняних та закордонних дослідників щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. 2024. URL: <https://cutt.ly/ZepeR44R>

підхід, а також академічна свобода. Відповідно, категорія особливих освітніх потреб передусім спрямована на особливу увагу до представників та представниць вразливих груп населення, до яких відносяться:

- особи з інвалідністю;
- особи з порушеннями психофізичного розвитку;
- особи, що представляють етнічні меншини;
- особи з низьким соціально-економічним статусом;
- особи з невідповідним статевим розвитком (трансгендер, небінарні та інші);
- особи, які мали досвід участі у військових конфліктах або стали жертвами насильства;
- особи, які пережили травматичні події або катастрофи;
- мігранти та біженці;
- особи з різних географічних регіонів (наприклад, сільська молодь);
- особи, які належать до сексуальних меншин (LGBTQ+);
- особи похилого віку, які прагнуть продовжити освіту;
- особи, які відновлюють свою освіту після тривалої перерви/перекваліфікуються або не мають попередньої освіти;
- особи з-поміж незахищених груп (незначна або відсутня підтримка з боку сім'ї, сироти, часта зміна закладів освіти, психічне здоров'я, вагітність, нестача часу на навчання через необхідність заробляти на життя, працюючи або доглядаючи за кимось).

Мета Програми: сприяти розбудові інклюзивного освітнього середовища у ЗВО шляхом впровадження системи навчально-організаційного супроводу різних цільових груп (здобувачів вищої освіти, академічного та допоміжного персоналу, менеджменту ЗВО), з особливою увагою до представників вразливих категорій населення, для забезпечення рівності, інклюзії та різноманітності.

Очікувані результати впровадження Програми:

1. Організований і налагоджений на засадах принципів інклюзивності освітній процес ЗВО.
2. Скоординована робота всіх структурних підрозділів ЗВО щодо систематичного забезпечення освітніх потреб здобувачів, зокрема з-поміж вразливих груп населення.
3. Кваліфікований у питаннях інклюзивного навчання академічний та допоміжний персонал, менеджмент ЗВО.

Для досягнення мети та очікуваних результатів впровадження Програми, основні напрями роботи організовані за трьома основними вимірами розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО:

1-ий вимір - Інклюзивна культура, що включає наступні компоненти:

- спільнота для співпраці;
- інклюзивні цінності.

2-ий вимір - Інклюзивні політики, що включає наступні компоненти:

- відкритість університету для кожного;
- підтримка різноманітності.

3-ий вимір - Інклюзивні практики, що включає наступні компоненти:

- адаптація освітніх програм;
- залучення до навчання;
- ресурси.

Загальні підходи до реалізації Програми на рівні ЗВО:

Інтегрований і скоординований підхід – включає гармонізацію та узгодження навчально-організаційного супроводу зі змістом інших видів підтримки, таких як психолого-педагогічний і соціально-реабілітаційний супровід, для досягнення ефективності інклюзивного освітнього середовища ЗВО.

Індивідуалізований підхід – кожен учасник освітнього процесу має унікальні можливості та потреби, тому важливо забезпечити підтримку з урахуванням цих особливостей. Це включає адаптацію навчальних програм, використання асистивних технологій і забезпечення доступу до необхідних ресурсів підтримки викладання та навчання.

Модульний підхід – Програма складається з автономних модулів, кожен з яких охоплює окремий вимір розбудови інклюзивного освітнього середовища в ЗВО: інклюзивну культуру, інклюзивну політику та інклюзивні практики. Цей підхід дозволяє гнучко адаптувати Програму до наявних умов ЗВО, ресурсів і потреб учасників освітнього процесу.

Універсальний дизайн – передбачає можливість адаптації змісту та/або модулів Програми відповідно до наявних умов і ресурсів ЗВО для створення умов доступу до якісної освіти для кожного здобувача відповідно до його індивідуальних потреб і можливостей та підтримки академічного й допоміжного персоналу ЗВО.

Загальні принципи реалізації Програми:

- повага до притаманної людині гідності, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності.

- рівність можливостей для всіх учасників освітнього процесу, в тому числі з-поміж вразливих категорій населення.

- гендерна рівність.

- формування толерантності та взаєморозуміння в освітньому середовищі, відсутність дискримінації.

- відкритість і гнучкість освітніх послуг, здатність швидко реагувати на зміни та виклики, повне й ефективне залучення до освітнього процесу.

- повага до особливостей осіб з-поміж вразливих категорій населення та/чи інвалідністю й прийняття їх як компонента людської різноманітності.

- забезпечення архітектурної, інформаційної, освітньої та соціальної доступності освітнього середовища.

- повага до здібностей учасників освітнього процесу, в тому числі з-поміж вразливих категорій населення та/чи інвалідністю й забезпечення їх права зберігати свою індивідуальність.

- інноваційність, аналіз, пошук і впровадження кращих підходів у інклюзивній практиці.

- дотримання стандартів якості освітніх послуг і науково-методичного забезпечення.

- узгодженість і скоординованість дій підрозділів та учасників освітнього процесу.

- безперервність і наступність інклюзивної освіти на всіх рівнях вищої освіти.

- індивідуалізація викладання та навчання для гармонійного розвитку особистості.

- залучення до академічного життя, соціалізація, підготовка до професійної діяльності.

- проведення моніторингу й оцінки прогресу реалізації Програми, відкритість і прозорість у процесі реалізації Програми.

- інтерсекційність і врахування особливостей різних вразливих груп залежно від можливих додаткових підстав для дискримінації (раса, колір шкіри, політичні, релігійні й інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне та соціальне походження, громадянство, сімейний і майновий стан, місце проживання, мовні або інші ознаки тощо).

- об'єктивність та обґрунтованість визначення проблем у сфері забезпечення рівних прав і можливостей.

- відповідність міжнародним нормам у сфері інклюзивної освіти.

- орієнтація на кращі міжнародні стандарти та практики в сфері інклюзивної вищої освіти.

- надійний механізм підзвітності, включаючи конкретність, досяжність цілей і моніторинг реалізації Програми.

Ці принципи спрямовані на забезпечення ефективної реалізації Програми та досягнення її мети й очікуваних результатів.

Форми та заходи навчально-організаційного супроводу, такі як індивідуальні та групові консультації, семінари, тренінги, менторські програми та групи підтримки, слугуватимуть ключовими інструментами для досягнення завдань Програми. Вони забезпечуватимуть персоналізовану допомогу та підтримку учасникам освітнього процесу, розвиток їхніх компетенцій, а також сприятимуть створенню інклюзивного середовища. Система моніторингу дозволить вчасно коригувати Програму, підвищуючи її ефективність.

Отже, впровадження інклюзивної вищої освіти в Україні є надзвичайно важливим завданням на тлі численних викликів та соціальних перетворень задля забезпечення якісної вищої освіти відповідно до освітніх потреб і можливостей кожного учасника освітнього процесу. Запропонована Програма, яка включає індивідуалізований та інтегрований підходи, модульний формат та універсальний дизайн, спрямована на підтримку різних цільових груп, з особливою увагою до представників вразливих категорій населення. Основні напрями роботи в межах Програми організовані за трьома вимірами: інклюзивна культура, інклюзивні політики та інклюзивні практики, що дозволяє комплексно підходити до питання інклюзії. Принципи реалізації Програми, такі як повага до людської гідності, рівність можливостей, гендерна рівність та інноваційність, забезпечують ефективність і досягнення поставленої мети – створення комфортного, безпечного та безбар'єрного освітнього середовища, де кожен учасник матиме можливість розвиватися та реалізовувати свій потенціал відповідно до його можливостей та здібностей.

Авторський колектив

Модуль 1.

Навчально-організаційний супровід: розбудова інклюзивної культури ЗВО

Метою цього модуля є створення та підтримка інклюзивної культури в ЗВО шляхом реалізації заходів навчально-організаційного супроводу. Цей комплекс дій спрямований на формування спільноти для співпраці, де кожен учасник освітнього процесу відчуває себе значущою частиною. Модуль передбачає створення комфортного, безпечного та безбар'єрного освітнього середовища, яке враховує потреби й інтереси всіх учасників. Завдяки систематичному навчально-організаційному супроводу та врахуванню інклюзивних цінностей забезпечується задоволеність учасників освітнім процесом, що сприяє покращенню їхніх академічних/професійних результатів. Це включає цілеспрямовані дії з боку академічного та допоміжного персоналу, менеджменту ЗВО щодо трансляції інклюзивної філософії всім членам спільноти. Навчально-організаційний супровід забезпечує не лише декларування цих цінностей, але й перебудову освітнього процесу, спрямованого на підтримку різноманітності та врахування потреб усіх його учасників. Модуль спрямований на створення атмосфери підтримки та визнання, що є ключовим для побудови інклюзивного освітнього середовища.

Завдання:

- Забезпечити інтеграцію учасників освітнього процесу, у тому числі з-поміж вразливих груп до академічного та соціального життя ЗВО через систему навчально-організаційних заходів.
- Сприяти повазі, рівності та визнанню цінності різноманітності в освітньому середовищі ЗВО через навчально-організаційний супровід.
- Розвивати в учасників освітнього процесу, менеджмента, допоміжного персоналу й усіх зацікавлених сторін потребу в партнерстві для розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО в рамках навчально-організаційної взаємодії.
- Зменшити кількість випадків дискримінації в освітньому процесі через забезпечення навчально-організаційного супроводу.

Шляхи досягнення:

Адміністративний рівень:

- Просування культури, заснованої на рівності в системі заходів навчально-організаційного супроводу.
- Ознайомлення учасників освітнього процесу з варіативними освітніми моделями для забезпечення їхніх інклюзивних потреб.
- Створення гнучких каналів зв'язку для навчально-організаційної, психолого-педагогічної та соціально-реабілітаційної підтримки учасників освітнього процесу (комунікація між адміністрацією, здобувачами та педагогічним і допоміжним персоналом для збору зворотного зв'язку й оперативного розв'язання проблем).
- Використання інклюзивної та гендерно нейтральної мови в усіх комунікаціях і заходах, що реалізують зміст навчально-організаційного супроводу.
- Призначення осіб, які будуть відповідати за планування, впровадження та моніторинг інклюзивних заходів.
- Залучення зовнішніх спеціалістів для підтримки інклюзивних ініціатив університету.
- Організація інформаційних кампаній і просвітницьких заходів, що популяризують інклюзивні цінності серед академічної спільноти.
- Організація партнерських програм між здобувачами вищої освіти, академічним і адміністративним персоналом для сприяння співпраці, обміну досвідом через різні види позааудиторної активності.
- Проведення конференцій, семінарів і круглих столів для обміну кращими інклюзивними практиками між університетом і зовнішніми інституціями.

Педагогічний рівень:

- Формування готовності учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу та усіх зацікавлених сторін до прийняття відкладеного результату в професійному прогресі здобувачів вищої освіти, з-поміж вразливих груп.
- Ініціювання наукових досліджень і стимулювання грантової активності академічного персоналу з проблем інклюзії.
- Організація тренінгів, майстер-класів і воркшопів для педагогічного та допоміжного персоналу щодо принципів інклюзивності та особливостей спілкування з різноманітними категоріями здобувачів вищої освіти.

Локальний рівень:

- Стимулювання та підтримка студентських ініціатив, пов'язаних з проблемами інклюзивності та захисту прав людини.
- Організація заходів для підвищення обізнаності здобувачів вищої освіти щодо інклюзивності та різноманітності, виховання толерантності та прийняття.
- Запровадження менторської підтримки серед здобувачів вищої освіти для поширення інклюзивної культури в ЗВО.

Модуль 2.

Навчально-організаційний супровід: розбудова інклюзивної політики ЗВО

Метою цього модуля є формування інклюзивної політики в ЗВО через чітке визначення процедур і механізмів реалізації навчально-організаційного супроводу на рівні нормативно-правової бази ЗВО, щоб гарантувати забезпечення рівних можливостей для освітнього/професійного розвитку всіх членів академічної спільноти.

Інклюзивна політика ЗВО становить офіційне підґрунтя для забезпечення власне інклюзивності освітнього процесу, регламентує особливості його реалізації на практиці.

Завдання:

- Розробити чи удосконалити нормативно-правову базу, що має відображати чіткі навчально-організаційні механізми забезпечення інклюзивності освітнього процесу ЗВО.
- Удосконалити процедури індивідуалізації освітнього процесу для здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих категорій.
- Розробити та затвердити механізм моніторингу якості впровадження інклюзивних практик навчально-організаційного супроводу в освітньому середовищі ЗВО.
- Розробити стратегію співпраці з зовнішніми інституціями з метою обміну досвідом щодо просування інклюзивної політики.

Шляхи досягнення:

Адміністративний рівень:

- SWOT-аналіз щодо сильних і слабких сторін забезпечення інклюзивності освітнього процесу ЗВО.
- Перегляд та оновлення стратегічних документів ЗВО для включення в них принципів інклюзії та рівності, затвердження стандартів інклюзивності в організації освітнього процесу на всіх рівнях.
- Включення до локальних нормативних документів ЗВО опису процесу розробки та впровадження індивідуальних навчальних планів і програм супроводу для здобувачів вищої освіти з-поміж числа вразливих груп, що враховують їхні індивідуальні сильні сторони та потреби.
- Перерозподіл фінансування з метою виділення коштів на підтримку інклюзивних ініціатив у ЗВО, зокрема модернізацію інфраструктури, придбання асистивних технологій тощо.
- Забезпечення ресурсної та технічної підтримки для здобувачів вищої освіти з порушеннями психофізичного розвитку.
- Розробка комплексної системи моніторингу й оцінки якості впровадження інклюзивних практик і ефективності інклюзивних політик в освітньому процесі ЗВО.
- Налагодження співпраці з громадськими організаціями, фондами та іншими інституціями для ознайомлення з кращими інклюзивними політиками.
- Регулювання відповідальності та обов'язків всіх учасників освітнього процесу щодо впровадження інклюзивних політик і практик на різних рівнях ЗВО.
- Створення спеціалізованих центрів або пунктів доступу до навчально-організаційних, психолого-педагогічних і соціально-реабілітаційних послуг.
- Розробка методичних рекомендацій для академічного та допоміжного персоналу щодо впровадження інклюзивних практик.
- Розробка системи мотивації працівників ЗВО до впровадження інклюзивних практик.
- Кількісне вимірювання ступеню участі здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих груп в академічних, культурних і соціальних ініціативах університету.
- Аналіз даних про вступ і академічні досягнення здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих груп для виявлення можливих бар'єрів під час отримання якісних освітніх послуг.

- Визначення механізму співпраці з органами та представниками студентського самоврядування, залучення здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих груп до процесів управління та прийняття рішень на різних рівнях ЗВО.
- Регулярний перегляд нормативно-правової бази для забезпечення відповідності потребам здобувачів вищої освіти з категорії вразливих груп населення.
- Співпраця та координація різних структурних підрозділів ЗВО для забезпечення усіх видів навчально-організаційної підтримки.

Педагогічний рівень:

- Інтеграція принципів інклюзивності в освітній процес шляхом розробки та впровадження методичних рекомендацій з інклюзивного навчання для викладачів.
- Розробка комплексної методики оцінки потреб учасників освітнього процесу, менеджменту та допоміжного персоналу в навчально-організаційній, психолого-педагогічній і соціально-реабілітаційній підтримці.
- Адаптація індивідуальних навчальних планів для здобувачів з особливими освітніми потребами.
- Адаптація навчальних матеріалів для здобувачів вищої освіти з урахуванням їх індивідуальних потреб.

Локальний рівень:

- Ознайомлення здобувачів вищої освіти з оновленою політикою ЗВО щодо впровадження стандартів інклюзивності в формі презентацій, тренінгів тощо.

Модуль 3. Навчально-організаційний супровід: упровадження інклюзивних практик

Метою цього модуля є розробка та впровадження конкретних інклюзивних практик у ЗВО через низку заходів навчально-організаційного супроводу. Це забезпечить створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме успіху всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхніх індивідуальних потреб.

Завдання:

- Створити організаційні умови розвитку потенціалу учасників освітнього процесу для забезпечення якості вищої освіти.

- Забезпечити підвищення кваліфікації академічного персоналу ЗВО в контексті оволодіння інклюзивними практиками.
- Проводити моніторинг якості інклюзивного освітнього середовища.

Шляхи досягнення:

Адміністративний рівень:

- Формування бази даних здобувачів вищої освіти з категорій вразливих груп населення.
- Забезпечення фізичної та цифрової доступності ресурсів університету для всіх учасників освітнього процесу: модернізація будівель і територій; оновлення вебсайтів, навчальних платформ та інших цифрових ресурсів відповідно до стандартів цифрової доступності; закупівля та налагодження роботи засобів асистивних технологій для здобувачів з особливими освітніми потребами.
- Розробка та впровадження механізмів ефективної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу ЗВО та зовнішніми стейкхолдерами (школи, сім'ї, органи місцевої влади, громадські організації та ін.) для обміну досвідом щодо впровадження інклюзивних практик.
- Регулярне оцінювання ефективності проведених заходів навчально-організаційного супроводу та коригування подальшої стратегії дій.
- Розробка механізму надання зворотного зв'язку щодо адаптивності навчальних програм і задоволеності особливих освітніх потреб здобувачів вищої освіти.
- Забезпечення доступності інформації про можливості надання необхідної підтримки для здобувачів з категорій вразливих груп населення.
- Заохочення відкритості та прийняття різноманітності серед академічної спільноти шляхом проведення публічних заходів за участі осіб з категорій вразливих груп населення.
- Моніторинг взаємозалежності академічних досягнень та ступеня соціальної інтеграції здобувачів вищої освіти з категорій вразливих груп населення.
- Забезпечення роботи служби консультативної підтримки здобувачів вищої освіти з категорій вразливих груп населення з навчально-організаційних питань.
- Забезпечення умов для розробки адаптивних курсів, що враховують індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти.

Педагогічний рівень:

- Інтеграція інклюзивних цінностей і принципу рівності в усі види навчально-організаційної взаємодії учасників освітнього процесу.
- Запровадження універсального дизайну для навчання (UDL) у всі освітні програми.
- Упровадження інклюзивних методів навчання, забезпечення гнучкості в оцінюванні результатів освітніх досягнень здобувачів вищої освіти, зокрема з особливими освітніми потребами.
- Адаптація навчальних матеріалів для здобувачів вищої освіти відповідно до їх індивідуальних потреб.

Локальний рівень:

- Стимулювання здобувачів вищої освіти до участі в студентському самоврядуванні та інших активностях.

Рекомендовані ресурси

1. База даних наукових доробків вітчизняних та закордонних дослідників щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. 2024. URL: <https://bdpu.org.ua/proiekt-nfdu-dyzayn-inkliuzyvnoho-osvitnoho-seredovyshcha-zvo/baza-danykh-naukovykh-dorobkiv-vitchyznianskykh-ta-zakordonnykh-doslidnykiv-shchodo-orhanizatsii-inkliuzyvnoho-osvitnoho-seredovyshcha-v-zakladakh-osvity/> (дата звернення: 14.05.2024).
2. Лопатіна Ганна. Кращі практики організації інклюзивного освітнього середовища в українських та закордонних закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Ганна Лопатіна, Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 37 с.
3. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційний план заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. URL: <https://cutt.ly/vepf04WW> (дата звернення: 03.12.2023).
4. Попова Анастасія. Законодавчі та нормативно-правові акти з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти: аналітичний звіт / Анастасія Попова, Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – Такібук, 2024. 176 с.
5. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 635 : станом на 28.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 03.12.2023).
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 03.12.2023).
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.12.2023).
8. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-п#Text> (дата звернення: 03.12.2023).
9. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-п#Text> (дата звернення: 03.12.2023).
10. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024 – 2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р URL: <https://cutt.ly/3epf2aNm> (дата звернення: 14.06.2024).
11. Цибуляк Наталя. Готовність українських закладів вищої освіти до розбудови інклюзивного освітнього середовища: аналітичний звіт / Наталя Цибуляк, Ганна Лопатіна,

Анастасія Попова, Ганна Мицик, Євгенія Линдіна, Сергій Ковачов, Яна Сичікова. За загальною редакцією Ольги Гуренко – видавець, 2024. 77 с.

12. Rome Ministerial Communiqué: Ministerial conference of the ENEA from 5 november 2020. URL: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (дата звернення: 03.12.2023).